

Un conflicte també de nomenclatura: la terminologia no és innocent

Dolors Bramon¹
Universitat de Barcelona

Resum

Un error que sovint comet 'Occident' quan parla d'islam és el fet de considerarlo com una entitat monolítica; un altre, també molt freqüent, radica en l'ús, l'abús i el mal ús que fa de la terminologia pròpia d'aquesta manera d'entendre Déu. Això es posa de manifest en tractar del terrorisme d'arrel islamista i, especialment, del mal anomenat 'Estat Islàmic'. Aquest text pretén corregir la nomenclatura incorrecta que s'està utilitzant i mostrar que aquest grup terrorista ni és estat ni és islàmic, conceptes que estem acceptant sense fer-ne una anàlisi crítica.

Paraules clau: Estat islàmic, conflicte àrab, conflicte polític, conflicte social

Resumen

Un error que frecuentemente comete "Occidente" cuando habla del Islam es el hecho de considerarlo una entidad monolítica; otro error, también muy frecuente, radica en el uso, abuso y mal uso que hace de la terminología propia de esta manera de entender a Dios. Esto se pone de manifiesto al tratar el terrorismo de raíz islamista y, especialmente, en el mal llamado "Estado Islámico". Este texto pretende corregir la nomenclatura incorrecta que se está utilizando y mostrar que este grupo terrorista ni es un estado ni es islámico, conceptos que estamos aceptando sin hacer un análisis crítico.

Palabras clave: Estado Islámico, conflicto árabe, conflicto político, conflicto social

Abstract

One of the usual mistakes made in the "Western" world when dealing with Islam is to consider it a monolithic entity; another one, also widely extended, is related to the use, abuse and misuse of the terminology that characterizes this way of

¹ Professora Emèrita de la Universitat de Barcelona

understanding God. This shows up repeatedly when dealing with Islamic-related terrorism and, especially, with the improperly called “Islamic State”. This article tries to correct this bad use of nomenclature and shows that this terrorist group is neither a State nor Islamic, notions that are being accepted uncritically.

Keywords: Islamic State, terrorism, social conflict, political conflict

Al llarg dels més de 20 anys en els que he donat classes d'Islamologia a la Universitat i a l' Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona, m'he adonat que el primer problema que complica l'entesa entre l'àmbit de l'Islam i el del que en diem Occident és el fet que estem massa viciats a considerar ambdós móns com a dues entitats monolítiques. Si entre nosaltres, parlant del 'món occidental', ens és fàcil d'acceptar la seva gran diversitat, hem de veure que el mateix succeeix amb el 'món de l'islam'.

El segon problema radica en l'ús, l'abús i el mal ús de la terminologia amb la que Occident es refereix a la manera d'entendre Déu que és pròpia de l'islam. El cert és que la nomenclatura emprada gairebé mai no és innocent. Així, per exemple, confonem grollerament 'àrab' i 'musulmà', quan el primer terme fa referència a una geografia, a una llengua i a la seva cultura, mentre que el segon al·ludeix únicament als fidels de l'islam.

De vegades, donem el nom de 'moro' a persones que pertanyen a societats i àrees geogràfiques que no tenen res a veure amb els moros de debò, és a dir, amb els descendents dels habitants del Nord de l'Àfrica que un dia formaren part de l'Imperi Romà sota el nom de *Mauritania*. En d'altres paraules, la *Mauritania* romana (que no és l'actual país amb capital Nouakchott) era la denominació genèrica, probablement d'origen fenici, que donaren els romans al territori de l'Àfrica septentrional que s'estenia des de l'Atlàntic a la Tripolitània, és a dir, fins a l'actual Líbia. El nom dels seus habitants fou llatinitzat en *maurus* pels romans durant el seu domini de la Berberia (o territori habitat per bàrbars en el sentit de 'no romans'), de on deriva el mot 'berber'. Sovint, apliquem ambdues denominacions a pakistanesos, iranians, iraquians, afganesos, malais i un llarg etcètera, on s'inclouen també catalans convertits a l'islam, confonent sense vergonya l'origen geogràfic de les persones amb la seva religió.

D'altra banda, i per fortuna, gairebé ja hem aconseguit esborrar del nostre llenguatge la denominació decimonònica i simplista de 'mahometà' com a sinònim –erroni– de 'musulmà'. El terme 'mahometà' aplicat als musulmans deriva del fals paral·lelisme establert entre 'cristià', que al·ludeix als que adoren Crist, a qui consideren Déu en la persona del Fill, segons l'anomenat 'misteri de la Santíssima Trinitat', i la idea de 'seguidor de Mahoma', que s'aplica als musulmans. Aquesta creença no s'ajusta a la teologia islàmica segons la qual Mahoma és únicament un profeta, el darrer dels enviats a la terra. Ha de quedar clar que els musulmans adoren només Déu, que es serví d'aquest profeta, conegut a occident com a 'Mahoma', per a transmetre –diuen– la seva tercera, completa i última Revelació.

Rebutjat convenientment el nom de 'mahometans', cal assenyalar que l'indicat és el de 'musulmans', que deriva de l'àrab *muslim*, plural *muslimûn*, amb significat de 'sotmès a la voluntat de Déu', i que hem rebut a partir del plural persa, *mosolmân*, a través del francès. Arribats aquí, paga la pena matisar que darrerament hi ha un corrent de pensadors musulmans que fan èmfasi en el lliure albir dels humans i que prefereixen una definició que no es refereixi a un simple sotmetiment sinó l'acceptació voluntària de la voluntat divina.

Fent un pas més, és convenient distingir entre els conceptes 'musulmà' i 'islàmic', essent aquest darrer el nom que s'aplica a les obres i/o a les activitats fetes per un fidel de l'islam com a tal. És a dir, quan un musulmà escriu un tractat sobre algun dels aspectes de l'islam està fent un llibre 'islàmic', però si un musulmà és sabater i fa sabates, no estarà fent sabates 'islàmiques' sinó sandàlies, d'home, de dona, de taló, o del que sigui. Dit d'una altra manera, la conducta islàmica és la que defineix (o hauria de definir) els vertaders musulmans, és a dir, els individus que practiquen una religió del grup monoteista i que és tan seriosa com puguin ser-ho les altres.

1 Les mal anomenades primaveres àrabs i el mal anomenat Estat islàmic

Darrerament, però, s'han plantejat uns problemes que tornen a incidir en el que he escrit tot just començar i que fa referència a la terminologia impròpia que massa sovint acceptem sense fer-ne una anàlisi crítica. Tot primer, esclatà una

revolta popular a Tunísia que s'expandí a altres països àrabs, però, com és sabut, les seves aspiracions d'aconseguir democràcies efectives es van anar frustrant i en comptes de donar lloc a estius radiants, el més sovint han desembocat en gèlids hiverns.

Com que l'hivern encara dura, passo a considerar un problema més recent i de més difícil resolució. Em refereixo als diversos noms utilitzats per un grup terrorista derivat d'una branca iraquiana d'al-Qa'ida, que va fundar el jordà Abû Mûsa al-Zarqawî als territoris d'Iraq i Síria l'any 2004. Tot primer es va dir al-Qa'ida de la Mesopotàmia (o 'de la terra dels dos rius', en referència al Tigris i a l'Èufrates) però, mort el seu fundador (2006), va ser liderat (2006-2010) sota el nom d'"Estat Islàmic d'Iraq" per Abû ʿUmar al-Bagdâdi i Abû Ayyub al-Masri, ambdós morts per tropes estadounidenques, l'any 2010. A partir del 2013, i sota control d'Ibrâhîm al-Samarrai, s'implicà en la guerra civil siriana i es féu dir *al-Dawlah al-Islamiyyah fî l-ʿIrâq wa l-Shâm*, abreujat en *DÂ^CISH*, que es tradueix per "Estat Islàmic d'Iraq i Síria", sota les sigles DAISH o DAESH, segons la font. El terme *dawlah*, de l'arrel àrab que significa 'girar' o 'alternar', s'aplicà a partir del segle VIIIe com a sinònim de 'dinastia'. De la inclusió del qualificatiu 'islàmic' en aquesta nova denominació me'n ocuparé més endavant i, pel que fa l'expressió final, [*bilâd*] *al-Shâm*, és el nom que es va donar en la primera expansió islàmica (segle VIIe) als territoris de l'est de la Mediterrània arrabassats als bizantins.

En conseqüència, cal dir que la traducció per 'Síria' no s'ajusta al seu veritable significat, sinó que designa un territori molt més ampli, que compren, *grosso modo*, els actuals estats de Síria, Líban, Israel, Palestina i Jordània, però no Iraq. D'aquí deu derivar la seva identificació amb el genèric 'Llevant', que tampoc no sembla correcta i, que, en el supòsit que fora acceptable, al-Shâm seria al-Xâm en català i llavors caldria abreujar-ho amb les sigles DAIX. Altres mitjans de comunicació li diuen ISIL i ISIS, acrònims anglesos d'Estat Islàmic d'Iraq i Llevant, i de Síria, respectivament. Per acabar, a casa nostra s'utilitza majoritàriament el nom d'Estat Islàmic sense més, abreujat en EI.

No és la meua intenció fer una anàlisi política (per la qual cosa no estic capacitada) del gran conflicte que sotraga el Pròxim Orient sinó que aquí em

mouré només en el terreny de la nomenclatura i de la islamologia. Així doncs, al marge d'aquestes denominacions i de les que en endavant es proposin, crec que hi ha dos importants interrogants a plantejar. El primer és el de si és correcte que aquest grup terrorista sigui considerat un estat i el segon, molt més greu, entra de ple en l'essència de la doctrina de l'islam, de manera que ja avanço que, al meu entendre, no se li pot aplicar el qualificatiu d'islàmic i que s'hauria de parlar de 'Pretès Estat Islàmic' (PEI), que tampoc no costa tant.

1.1 És un estat?

L'islam primerenc no es va preocupar de definir què era un estat i el mot *dawlah* que, com he dit, va sorgir entre els abbàssides fent referència a la successió dels governants d'una dinastia, no és usual en el món àrab-islàmic. Eliminada la institució califal per Mustafà Kemal Atatürk (1924), els estats àrabs utilitzen, com és sabut, els noms de *Jumhuriyyah* o República, *Mamlâkah* o Regne, *Imârah* o Emirat i *Sultân* o Soldanat.

A occident són moltes les propostes de definició del que és un estat i segurament tothom estaria d'acord en què és un ens que té població, territori amb fronteres definides, exèrcit, bandera, moneda i institucions pròpies.

Així doncs, quan escric això (gener-febrer de 2015) sembla que la resposta a la primera qüestió plantejada sobre si el grup terrorista constitueix un estat no pot ser rotundament afirmativa: és cert que el Pretès Estat Islàmic domina un territori, però per ara es limita a nuclis de població establerts a les ribes del Tigris i l'Èufrates. Els seus avenços territorials no estan encara definits i tampoc no es pot parlar clarament de 'fronteres'. Sí que tenen capital: tot primer va ser Mossul (en territori iraquiana) i de moment sembla que Raqah (en el sirià).

Pel que fa a un exèrcit, és mercenari i compost per un nombre de combatents que oscil·la entre 30.000 i 60.000. Sembla que s'hi compten entre 3.000 i 15.000 europeus, un 6% dels quals són conversos a l'islam. En ocasió dels execrables atemptats del 7 de gener d'enguany contra el setmanari *Charlie Hebdo* i contra un supermercat de menjar càixer a París, l'autor del qual va declarar en un vídeo "haver jurat lleialtat a l'Estat Islàmic i al seu líder" (*El Periòdic de Catalunya*, 12/01/2015), es va parlar d'uns 70 espanyols o residents a Espanya, 17 dels quals han mort, que 8 han tornat i que 7 d'ells

estan empresonats. Curiosament i lamentable, l'estat que més proporció de trasllats té cap al territori del conflicte és Bèlgica, amb 300 terroristes, entre els seus 11 milions d'habitants.

Els experts assenyalen que la possibilitat de retorn d'aquests combatents perversament entrenats cap als seus llocs d'origen (o altres) constitueix un gran perill i així ja ho van advertir Baltasar Garzón i Dolores Delgado (*El País* 20/12/2009) tot qualificant aquest fenomen com a terrorisme "d'anada i tornada", "global" i "tecnològic" i insistint-t'hi en altres ocasions (*El País* 9/11/2015).

Formant part dels forans traslladats a territori del PEI, sembla que hi són una dotzena de menors. Es compta també amb un nombre indeterminat (un 10 % del total?) de dones, la dedicació de les quals, malgrat les intencions pacífiques que potser les haurien mogut a incorporar-s'hi, sembla que està limitada a funcions sexuals, sota l'argument de que calen fills per a la nova organització. En aquest sentit, a al-Bâb, pas fronterer entre Turquia i Síria, al nord-est d'Alep, funciona una oficina matrimonial que les casa tot just arribar. S'hi practica sobretot el matrimoni de plaer o temporal, la duració del qual pot oscil·lar entre unes hores i 99 anys. Si bé figura a l'Alcorà (4:24), només era admès en el xiisme, però ara alguns ulemes sunnites han emès fàtues que l'estan reinstaurant (*El País*, 22/09/2013).

La seva bandera és prou coneguda i conté, sobre fons negre (color que en el món islàmic simbolitza la revolta) i en lletres blanques la xahada o professió de fe islàmica, és a dir, 'No hi ha altra divinitat sinó Déu'. En la segona part d'aquesta frase preceptiva, 'Muhammad és l'Enviat de Déu', que hi figura escrita en negre dins d'un cercle blanc, es fa una estranya inversió gràfica de manera que cal llegir-la de baix a dalt per tal que el nom de Déu quedi en la part superior (<http://es.rt.com/C8R>, consultat el 14/11/2014). Els musulmans estan avesats a fer aquesta inversió, que prové d'un segell que acompanyava una de les cartes que el Profeta adreçà a diversos caps d'estat per tal de convidar-los a abraçar l'islam. Ambdues grafies imiten les de l'àrab primitiu i són molt allunyades de l'alfabet actual; amb això vull destacar la idea d'aquest pretès estat de remuntar-se als primers temps de l'islam.

S'ha publicat (11/11/2014) que, per tal de desentendre's del dòlar com a valor monetari internacional, el PEI instaurava l'ús de moneda pròpia i tal com era a l'islam primerenc, és a dir, no encunyada en un aliatge de metalls com és habitual arreu sinó amb un valor facial equivalent al metall encunyat. Sembla que en una cara figura la inscripció *al-Dawlah al-Islamiyyah* o 'Estat Islàmic' i en l'altra, diverses il·lustracions al·lusives a l'islam (*El País*, 16/11/2014).

Ultra això, disposen d'armes (provinents dels exèrcits iraquiana i siriana i d'un profitós contraban), de petroli (que venen en el mercat negre i fins i tot a Baixar al-Asad i a Israel), d'un lucratiu comerç d'exportació d'obres d'art, moltes d'elles espoliades per encàrrec, i d'un important tràfic d'òrgans, d'abast també internacional (*El Periódico*, 28/12/2014). Les seves xarxes socials de propaganda, de reclutament i de finançament, muntades per excel·lents informàtics, càmeres i tècnics, estan substituint la captació directe o la que es feia en determinades mesquites, tal com abans era més usual (*Ara*, 10/01/2015).

Han imposat la versió més estricta de la xaria, o pretesa llei de l'islam, fet que afecta sobretot els drets de les dones, controlades per un cos de policia femenina que actua sota el nom d'al-Khamsah, que vol dir 'El cinc' (!?). Cal advertir molt expressament que algunes notícies que ens arriben semblen exagerades i fins i tot falses, com podria ser el cas de l'obligatorietat de la Mutilació Genital Femenina (*La Vanguardia*, 18/08/2014) agressió que en aquesta zona mai no s'havia practicat. També sembla dubtosa la notícia de l'ús de sang infantil i femenina per a fer transfusions a ferits adults (*El Periódico*, 8/12/2014). Els nens són educats en obediència extrema i entrenats com a soldats. Finalment, aquest Pretès Estat Islàmic diu tenir plans d'ensenyament, també adreçats a les nenes, que inclouen grans dosis de violència i de tergiversació dels principis de l'islam.

1.2 És un califat?

Pel que fa a les institucions pròpies, la primera i principal ha estat la pretensió de constituir un califat i l'autoproclamació de califa per part d'Ibrahim al-Samarrai, dirigent des del 2001 d'aquell grup terrorista que trencà amb al-Qa'ida. Es fa dir (*El País*, 29/06/2014) Abû Bakr al-Bagdâdi, prenom que

coincideix amb el del primer califa que va tenir l'islam, un dels sogres del Profeta, Abû Bakr al-Siddîq (632-634). Al-Bagdâdi ho va fer públic el divendres 4 de juliol durant l'oració del migdia a la gran mesquita de Mossul. Les notícies que es refereixen a aquest personatge són contradictòries: els seus seguidors afirmen que és doctorat en lletres i d'àmplia formació teològica i jurídica; d'altres que l'han conegut el defineixen com a home de mal caràcter i conflictiu (*La Vanguardia*, 16/01/2015).

Al marge de les vicissituds i dels esdeveniments polítics passats o futurs, crec que és important seguir formulant preguntes, com la de si s'ajusta a l'islam aquesta pretensió de crear un califat avui. Passo, doncs, a resumir la funció d'aquesta institució, creada poc després de la mort del Profeta (632) per tal de dirigir la comunitat de musulmans que va encapçalar. El mot califa prové de l'àrab *khalîfah* que pertany a l'arrel *khalafa* que significa 'succeir [a algú]' i s'aplicà, sembla, a °Umar (634-644). El títol complet era *Khalîfatu Rasûli Al-lâhi* o 'Successor de l'Enviat de Déu' i es complementava amb el d' *Amîru l-Mu'minîn* o 'Comanador dels creients' per tal de subratllar el caràcter teocràtic del seu poder i l'origen diví de la institució califal.

Califa significa literalment 'el qui ocupa un lloc després d' algú altre'. Això implica que, com a successor de l'Enviat de Déu —i, més endavant, com a successor del successor del successor, etc. de l'Enviat de Déu—, el califa ha de ser únic, és a dir, només n'hi pot haver un. Ultra això i precisament per aquest motiu, tots els musulmans haurien d'estar sota un únic govern, és a dir, sota un mateix califat i sota l'autoritat d'un únic califa que garanteixi l'observació de la doctrina de l'islam. Això no obstant, i al marge de les primeres escissions de la comunitat de musulmans (la principal de les quals donà lloc al naixement del xiisme), la unitat de la institució quedà trencada en proclamar-se altres dos califats amb els seus corresponents califes: el fatimita, ubicat a l'actual Tunísia (909-973) i després a Egipte (973-1171), i l'omeia de Còrdova (929-1030), mentre seguia existint el fins llavors únic dels abbassís, amb capital a Bagdad. Quan els mongols s'apoderaren d'aquesta població (1258), es mantingué un califat nominal a Egipte fins a la conquesta dels otomans (1517) i aquests portaren el títol de califa, fins que, amb l'ensulsiada otomana a conseqüència

de la Primera Guerra Mundial, la institució califal fou abolida per Mustafà Kemal Atatürk (1924). L'abolició fou acceptada pel món de l'islam i després d'un frustrat intent de Husayn d'Aràbia, el títol i la pretensió d'establir un califat no ha estat reivindicat –fins ara!— per cap sobirà musulmà.

Tornant a la recent proclamació d'un califat i d'un califa, el despropòsit actual no acaba aquí perquè el tant o més sanguinari grup terrorista Boko Haram, que actua al nord de Nigèria, també ha reivindicat un califat, tot declarant que donava suport alhora “al califat germà de l'Estat Islàmic a Síria i Iraq” (*La Vanguardia*, 11/11/2014). Semblantment han declarat altres grups terroristes, com *Jundu l-Khilafah* (“Exèrcit del califat”) d'Algèria o l'egipci *Ansaru Baytu l-Maqdis* (“Companys de la Casa Sagrada”, és a dir de la Meca). Arribats aquí, cal dir que fa temps que ambdues agrupacions terroristes, el PEI i Boko Haram, exhibeixen la mateixa bandera i, com és sabut, tenen maneres d'actuació semblants, que es basen en el terror per damunt de tot. El novembre de 2014, al-Bagdâdi va fer públic que estenia la vigència i el territori del seu califat més enllà de al-Xâm i l'Iraq, incloent-hi també Aràbia Saudita, Iemen, Egipte, Líbia i Algèria (<http://www.europapress.es/internacional/>).

1.3 És islàmic?

Prescindint de la trajectòria que pugui tenir aquest pretès califat, el següent interrogant que he plantejat és el de si és ‘islàmic’ i en aquest punt sí que penso que no hi pot haver cap dubte: les seves accions són contràries a l'islam i, en conseqüència, cal negar-los de totes totes i amb fermesa aquest qualificatiu. A més a més de les salvatjades que hem anat veient i sentint en el mitjans de comunicació, repassaré breument alguns dels principis que violen i que estan violant i que són i han estat el motiu pel qual acabo de fer una negació tan rotunda amb la certesa que encara em deixaré alguna crítica per fer.

Com he dit, una de les principals obligacions d'un govern islàmic és la de garantir l'observança de l'islam entre els seus súbdits, raó per la qual tot musulmà hauria de viure dins d'un estat islàmic per tal de tenir garantida la pràctica de la seva creença, és a dir, el conjunt dels anomenats cinc pilars de l'islam. Aquesta premissa surt fora de l'objecte d'aquest treball i, per tant, no

m'hi entretinc, però, deixant de banda els musulmans que han hagut d'emigrar dels països islàmics per diversos motius, és bo recordar això, tot eximint-los de responsabilitats.

Al seu torn, cal també considerar quin és el paper reservat als no musulmans dins d'un estat islàmic. Per doctrina alcorànica i per pràctica del propi Profeta i dels primers califes de l'islam, existeix l'absoluta obligació de protegir les minories religioses. El principi es basa en el passatge alcorànic (9:29) que diu:

“Combateu els que havent rebut l'Escriptura no creuen en Déu ni en el Darrer Dia, ni prohibeixen el que Déu i el seu Enviat han prohibit, ni practiquen la verdadera religió! Combateu-los fins que, humiliats, paguin el tribut!”.

D'aquesta manera i des dels inicis de l'expansió política de l'islam, els membres de les comunitats cristianes, jueves, mazdaistes, mandees, sabees i iazidites, és a dir, les que es considera que tenen un text sagrat, podien i poden romandre sota domini islàmic, tot mantenint creences, institucions pròpies (amb lleugeres modificacions) i propietats a canvi de satisfer un impost de capitació i una contribució territorial, generalment en espècies, que podia arribar a ser la meitat de la producció. Això és així perquè, com és sabut i segons l'Alcorà, els musulmans tenen l'obligació de pagar un impost anual a l'estat i, en conseqüència, els no musulmans han de regir-se per una normativa especial. Els súbdits acollits a aquests pactes havien i han de gaudir de la protecció de l'estat islàmic i reben els noms de *dhimmiyyûn* o 'protegits' i d'*ahlu l-Kitâb* o 'gent del Llibre [revelat]', indistintament.

El secular i general compliment d'aquesta premissa es posa clarament de manifest amb l'existència de comunitats no musulmanes que han viscut a països islàmics fins avui, com és el cas de les comunitats coptes a Egipte, jueves al Nord d'Àfrica i a territoris de l'antic Imperi Otomà, mazdaistes a l'Iran i un llarg etcètera, on cal incloure, òbviament, les diverses branques del cristianisme i els iazidites que el Pretès Estat Islàmic ha massacrat sense pietat. Cal destacar en aquest punt que en l'anorreament de creients que no participen de la seva ideologia, aquest grup de terroristes ha inclòs també altres musulmans, com els kurds, que són sunnites com el PEI diu ser, i els xiïtes que mai no han estat considerats heretges per la majoria sunnita de l'islam. Com a

colofó a l'esment d'aquests assassinats massius, cal assenyalar molt expressament fragments alcorànics que al·ludeixen de manera molt clara a la llibertat religiosa, com són, per exemple:

“No hi pot haver coacció en qüestions de religió (Alcorà 2:256),

o bé:

“Si el teu Senyor haguera volgut, tots els habitants de la terra, absolutament tots, hagueren cregut. I, tu forçaràs els homes perquè siguin creients?, si ningú creu si Déu no ho permet? (Alcorà 10:99-100).

En aquest mateix sentit, en un altre passatge es posa en boca de Noè el següent:

“¡Poble! Què us sembla? Si jo em baso en una prova clara vinguda del meu Senyor –que m’ha fet objecte de la seva misericòrdia - i que vosaltres en la vostra ceguesa, no percebeu, ¿cal que us la imposem a despit vostre?” (Alcorà 11:28).

Per tal d’anar traient conclusions i retrocedint a l’anàlisi de les diverses denominacions que ha anat prenent el grup terrorista al que ens estem referint, es pot observar com hi figura descaradament la referència a l’islam. Amb tot el dit fins aquí, i en conseqüència, crec que es pot afirmar rotundament i clara que l’enunciat del Pretès Estat islàmic no és altra cosa que una falsedat i una manipulació ideològica i doctrinal perquè les seves accions terroristes són totalment antagòniques amb l’islam. Acceptant el nom que ells es donen, Occident no fa res més que posar de manifest la seva ignorància i ja seria hora que s’hi posés fi.

2 La confusió del gihad

Crec que també val la pena tractar un altre greu error terminològic que s’està produint en aquests moments i és el fet que la gran majoria de les vegades que es parla d’aquest grup terrorista i de les seves actuacions es qualifiquen de ‘gihadisme’ i es consideren ‘gihadistes’ els seus components. M’explico: el terme ‘gihadista’ no és altre que l’errònia adaptació que ha fet recentment (des de l’any 2005?) Occident del terme *mujahidîn* (en àrab clàssic *mujahidûn* i escrit erròniament *muyahidîn* en castellà), que va ser utilitzat per a designar els combatents que lluitaren a finals dels vuitanta a l’Afganistan contra la invasió soviètica, però que després el tristament famós Bin Laden va seguir aplicant als

membres del grup terrorista al-Qa'ida que va liderar. Aquest terme és el participi del verb àrab *ghd*, que significa 'fer gihad'.

En abordar aquesta qüestió assenyalo que el concepte de gihad és un dels més controvertits de l'islam, si bé i per fortuna, els estudiosos disposem de l'avantatge de que apareix a l'Alcorà. He qualificat d'afortunada aquesta circumstància perquè per a una anàlisi sobre qualsevol aspecte de l'islam, com que l'islam creu que l'Alcorà conté la paraula de Déu presa al dictat, serà convenient veure quin sentit li dóna l'Ésser que, per definició, coneix infinitament millor la llengua àrab que ningú.

Així doncs, es pot observar que l'arrel àrab *ghd* figura trenta-cinc vegades en el Llibre que els musulmans —insisteixo— consideren paraula de Déu i gairebé en totes va seguit de l'expressió *fī sabīli-l-lâhi*, que significa "en la senda de Déu" i que ja indica un sentit sobretot espiritual. En d'altres tres ocasions significa "elevació espiritual dels fidels", de manera que en vint-i-dues d'un total de trenta-cinc vegades, gihad vol dir clarament "esforç o superació de la conducta pròpia o col·lectiva". Així les coses, en vint-i-cinc fragments alcorànics gihad és l'esforç que han de fer tots els musulmans per tal de ser cada dia millors musulmans i, en la seva vesant col·lectiva, el que ha de fer tota comunitat de musulmans per ser cada dia millor comunitat de musulmans.

Això no obstant, en les deu ocasions restants en què figura el nom gihad (o el verb fer gihad), s'al·ludeix a una acció de combat. Com que a l'Alcorà es troben també altres verbs i termes que signifiquen fer guerra, matar, combatre, atacar, lluitar, etc., caldrà tenir molta cura en veure si en els diversos passatges que fan referència a enfrontaments armats s'utilitza o no l'arrel semàntica *ghd* per tal de definir clarament el seu vertader significat.

Cal avançar també que l'única forma de guerra concebible en el si de l'islam és la dirigida contra els no musulmans i això és així perquè, en teoria i com ja ha estat dit, els fidels de l'islam haurien de constituir una sola comunitat organitzada sota una autoritat única —el califa o successor de l'Enviat de Déu— i perquè les lluites entre musulmans són expressament prohibides per l'Alcorà:

“Un bon creient no pot matar un altre creient, llevat que sigui una equivocació. Qui mati un creient per error haurà d’alliberar un esclau creient i pagar a la família de la víctima el preu de la sang, llevat que aquesta hi renunciï com si donés una almoïna. Si la víctima era creient, però pertanyent a un poble enemic vostre, haurà d’alliberar un esclau musulmà, però si pertanyia a gent amb qui us uneix un pacte, cal pagar el preu de la sang a la família de la víctima, a més a més de la manumissió d’un esclau creient. Qui no disposi de mitjans, dejunarà dos mesos consecutius com a expiació imposada per Déu. Déu és omniscient i savi. Qui mati un creient ben conscientment, tindrà la Gehenna [és a dir, el càstig de l’infern] com a retribució eternament. Déu s’irritarà amb ell, el maleirà i li tindrà preparat un enorme turment” (Alcorà 4: 94/92-95/93).

El manament alcorànic que prohibeix combatre entre musulmans i de matar-se entre ells difícilment va poder seguir-se a partir del moment en que va trencar-se la unitat política de l’islam. Com és sabut, ja en la successió del tercer i del quart califes i amb les primeres escissions de la comunitat islàmica entre les branques kharigita, xiïta i sunnita, es va oblidar aquest requisit i cal dir que des de llavors, l’han seguit oblidant sempre que els ha convingut.

A partir d’aquests plantejaments teòrics que afecten els actes bèl·lics que poden o no ésser entesos com a propis del gihad, els pensadors musulmans han assenyalat quatre característiques que ha de tenir aquest darrer:

1 En primer lloc, el gihad constitueix una obligació religiosa per tots els musulmans i els “obre les portes del Paradís”. Es decidí de bon principi que correspon a la comunitat de l’islam el deure d’esforçar-se per convertir —o, al menys, sotmetre— els que no són musulmans. El gihad no es considera un fi en sí mateix i, encara que, com tota acció bèl·lica, sigui un mal, esdevé legítim perquè pretén lliurar el món d’un de més greu. Es conclou que és bo perquè la seva finalitat és bona.

2 En segon lloc, es considera una obligació col·lectiva, de manera que cada persona ha de contribuir a les empreses de gihad en la mesura que li sigui possible. Pel cap d’estat és sempre una obligació individual, així com també s’hi converteix per la resta de musulmans quan el dirigent ho diu, quan l’enemic ataca terra islàmica o quan cal rescatar captius a mans d’infidels.

3 Té també caràcter subsidiari. És a dir, com que, en teoria, va dirigit a obtenir la conversió dels infidels a l’islam o la submissió dels que tinguin una

religió revelada a la seva autoritat, es pot emprendre una acció de gihad en sentit bèl·lic després d'haver convidat a abraçar l'islam els pobles contra els que anirà dirigit. Això no obstant, amb el temps es dubtarà de si cal adreçar formalment aquesta invitació o no i, en general, es decidirà que l'islam ja ha estat suficientment conegut a tot el món i que, per tant, no cal avisar ni convidar ningú. La raó fonamental esgrimida per aquest canvi radica en què si es convidés a la conversió, els afectats es podrien preparar per la lluita i d'aquesta manera es comprometria el resultat final de la confrontació.

4 Finalment, s'assenyala el caràcter perpetu del gihad fins el punt que es considera que és necessari, en teoria, fins el dia de la resurrecció dels morts. Així les coses, la pau amb els no musulmans és provisional i només es justifica temporalment per determinades circumstàncies. En aquest sentit, s'admet que una treva només hauria de durar 10 anys.

Ultra això, cal complir una sèrie de condicions per tal que un acte bèl·lic s'ajusti al concepte de gihad. Per exposar-les és molt útil el recull de les opinions, tant pròpies com dels seus antecessors, que va fer el prestigiós jurista, metge, teòleg i filòsof andalusí Averroes (1126-1198) en el seu tractat jurídic titulat *al-Bidâyah*, on estableix que en accions de gihad

“no es poden matar vells, ni dones ni nens. Tampoc els malalts mentals, els crònics i els cecs. Cal respectar també la vida dels eremites, dels monjos, de les monges i dels homes de ciència, llevat que inspirin sospites fonamentades d'enemistat. Tampoc no es poden matar els pagesos, els comerciants, els mercaders i els criats i els esclaus que acompanyen els seus amos, si no prenen part en la lluita. No es pot mutilar ni torturar les dones dels enemics. No es poden talar arbres ni cremar collites, ni sacrificar animals si no és per alimentar-se; tampoc és lícit cremar o dispersar les abelles ni destruir edificis, encara que estiguin deshabitats”.

Respecte als participants en un gihad, s'estableix, a més a més, que tots han de tenir la intenció expressa de combatre en nom de l'islam, obeir els seus dirigents i respectar les treves atorgades. Cada combatent ha de mostrar fermesa en el combat, no ser corrupte, tenir el permís patern i el de l'amo, si fossin esclaus i, finalment, cap combatent no pot matar el seu pare, encara que sigui infidel. Pel que fa al botí obtingut, segons s'estipulà a partir d'Alcorà (8:1; 42/41 i 57), la cinquena part ha de pertànyer a l'estat i la resta ha de repartir-se

proporcionalment a la tasca feta entre els que han pres part en la lluita i els diversos col·laboradors.

Pel que fa als captius, els musulmans han de tractar-los i alimentar-los com a ells mateixos i si els assignen feines difícils, els han d'ajudar a portar-les a terme (Alcorà 8: 68/67-72/71 i 76:8). En el mateix sentit, cal alliberar els hostatges quan acabi el conflicte (Alcorà 47:4-5) i per això durant l'Edat Mitjana es deia que si no es podien pagar el rescat, calia proporcionar-los-hi els mitjans per tal que se'l guanyessin. Finalment, les armes permeses eren la lluita cos a cos i les habituals del moment (llances, espases, fletxes, etc.) però estaven estrictament prohibides les fletxes enverinades. No resulta fora de lloc recordar en aquest punt que totes aquestes normes van ser establertes molt abans dels acords de la Convenció de Ginebra (1949). Ara bé, també cal considerar que per poc que es conegui la història s'arriba ràpidament a la conclusió que aquestes condicions van ser i són molt poc o gens respectades.

2.1 L'època actual

Amb la decadència dels estats islàmics i la colonització de molts d'ells, la major part dels pensadors moderns defensaren que l'islam només havia d'expandir-se per persuasió i únicament admetien el gihad militarista com a defensa pròpia o per ajudar algun aliat. Això no obstant, encara a l'Afganistan l'emir °Abd al-Rahmân proclamà, l'any 1896, un gihad contra la població no musulmana, que fou convertida a l'islam per força. Des de llavors i en conseqüència, la província de Kâfiristân, nom que significa "terra d'infidels", es va dir Nûristân o "terra de la llum", perquè es considerà que havia rebut la llum de l'islam. Durant la Primera Guerra Mundial, la proclamació de gihad feta pel califat otomà i dirigida a tots els soldats musulmans que formaven part dels exèrcits dels aliats va tenir un revés seriós: com que la resposta fou nul·la, la possibilitat de una nova convocatòria de gihad va anar quedant en l'oblit... Darrerament, amb els enfrontaments haguts, l'any 1979, entre Iran i Iraq —que són dos estats islàmics— o entre Iraq i Kuwait (1991), que també ho són (encara que aquest darrer va comptar amb l'ajut d'altres 29 països liderats pels USA i que varen actuar, en teoria, com a mercenaris perquè així ho estipula l'islam), els respectius caps d'estat van fer les corresponents crides públiques a gihad,

mostrant, una vegada més el seu abús, cosa que no crec que es pugui dir de les proclames fetes per expulsar els soviètics de l'Afganistan o quan una coalició occidental envaí Iraq (2003) perquè, al marge dels resultats obtinguts, ambdues crides complien amb els requisits exigits.

2.2 La confusió de la confusió

Amb el dit fins aquí i amb la relació de les condicions necessàries per tal que una acció bèl·lica pugui ser qualificada de gihad, penso que no pot dubtar-se que els grups islamistes, salafistes o com es vulguin dir, que han sorgit actualment i que protagonitzen actes terroristes no estan practicant cap tipus de gihad sinó terrorisme. Però cal assenyalar molt expressament que el mal anomenat 'terrorisme islàmic' té una doble perversitat: d'una banda, els seus autors cometien accions criminals i, de l'altra, utilitzen en els seus comunicats un llenguatge pseudoreligiós que porta a la confusió.

Així es va veure, com he dit, en els comunicats de Bin Laden després de l'atemptat contra les Torres Bessones, quan qualificava de gihad les seves aberracions i deia *mujahidîn* als seus autors i seguidors. Fou llavors que, sense cap anàlisi crítica, Occident va començar a parlar dels 'mujahidín' fins que, pels volts de l'any 2005, va occidentalitzar —si se'm permet l'expressió— aquest erroni qualificatiu i va començar a qualificar-los de 'gihadistes' caient en l'engany i acceptant d'aquesta manera que els terroristes feien gihad. Semblantment està succeint amb els membres del grup terrorista que es fa dir "Estat Islàmic" en l'actualitat.

Aquesta estúpida translació de termes àrabs a llengües occidentals semblava tenir una cosa bona i era el fet d'anar deixant obsoleta l'expressió 'guerra santa', molt estesa en els nostres mitjans de comunicació i que, com és sabut, no va sorgir en l'òrbita de l'islam sinó en la de la cristiandat. Així les coses, no només s'ha anat substituint aquesta errònia denominació, sinó que alguns islamòlegs hem anat explicant el vertader significat del terme gihad a l'islam, tot distingint-lo de qualsevol cosa que tingués a veure amb el terrorisme i els seus autors. D'aquesta manera, la segona edició del *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (Barcelona 2007), normatiu pel català, ja va incloure el terme gihad, definit com a paraula masculina amb dues accepcions: 1

“Esforç individual o col·lectiu que fan els musulmans per tal de millorar la seva conducta” i 2 “Guerra encaminada a l’expansió o a la defensa de l’islam”.

Quan semblava que aquesta qüestió anava pel bon camí, de nou el conflicte i la confusió terminològica han reaparegut en la nostra geografia: en la vint-i-tresena edició del *Diccionario de la Lengua Española* que publica la Real Academia de la Lengua (octubre de 2014), s’ha introduït també la paraula *ghihad*, considerada de gènere femení i definida com a “Guerra santa de los musulmanes”, malgrat els avisos fets a l’esmentada institució per alguns islamòlegs, musulmans o no. Si se’m permet un incís, encara s’han comès més errors i assenyalo la incorrecció de la grafia proposada del terme, amb /y/ inicial en comptes d’una /g/ o d’una /j/ que s’adiu a la pronunciació àrab del mot. Es sol dir que la gent de parla castellana no sap dir les suara esmentades consonants quan són inicials, cosa no certa, donat que es poden sentir correctament pronunciades en noms provinents de l’anglès, com és el cas dels antropònims James, Jessica, Jimmy, John o Judith.

Així les coses, encara s’està afegint més confusió al conflicte lingüístic i em sembla que, si bé havíem aconseguit uns avenços en l’ús de la correcta nomenclatura, hem tornat a anar enrere i estem abocats al fracàs.

És cert que Occident combat el terrorisme però exhibeix la seva ignorància acceptant les trampes proposades pels mal anomenats gihadistes que no altra cosa que terroristes i assassins. Val a dir, per acabar, que en els mitjans arabòfons per parlar de terrorisme s’utilitza correctament la paraula *irhâbiyyah*, així com l’expressió *‘amalu irhâbî* per a referir-se a un acte terrorista i els seus autors són anomenats *irhâbûn*, tal com ha de ser.

Bibliografia

- °ABD AL-RAZIQ, °Alî (1925). *Al- Islâm wa-uşûl al-hukm*, El Caire. (*El islam y los fundamentos del poder. Estudio sobre el califato y el gobierno en el islam*. Traducción, introducción y notas de Juan A. Pacheco, Universidad de Granada, Granada 2007).
- ARCAS CAMPOY, María (1993), “Teoría jurídica de la guerra santa: El Kitâb Qidwat al-Gâzî de Ibn Abî Zamanîn”, *Al-Andalus-Magreb* (Cádiz), I, 51-65.
- ARCAS CAMPOY, María (1993), “La escatología de la guerra santa”, *Boletín de la Asociación Española de Orientalistas* (Madrid), XXIX, 167-175.
- BRAMON, Dolors (2001, 2ª ed. 2002), *Obertura a l’islam*, Cruïlla, Barcelona.
- BRAMON, Dolors, (2007, 2a. ed. 2008), *Ser dona i musulmana*, Cruïlla, Barcelona.

- BRAMON, Dolors (2007), "El concepte de gihad, un dels més controvertits de l'islam", *Balaguer 1105 Cruïlla de civilitzacions*, Lleida, 87-98.
- BRAMON, Dolors (2013 i 2014), "Los fundamentos del poder en el islam", *Cuadernos de la Escuela Diplomática*, número 38, Madrid, 31-43 (Reeditat a *Awraq* (Madrid), Volumen monogràfic "El islam hoy", Madrid, 5-17).
- GALINDO, Emilio (1992), "La verdadera guerra santa según el islam", *Encuentro* (Madrid) núm. 240.
- Institut d'Estudis Catalans (2007), *Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona.
- MEOUAK, Mohamed (2000-2001), "Las instituciones políticas del islam temprano. Notas sobre *siyāda, sulṭān y dawla*", *Al-Andalus-Magreb* (Cádiz) 8-9, 37-48.
- PETERS, Richard (1998), *La gihad en el islam medieval y moderno*, Universidad de Sevilla, Secretariado de Publicaciones, Sevilla, 19-34, on figura la traducció del primer capítol de l'obra d'Averrois, *Bidāyah al-mujtahid wa nihāyah al-muqtaṣid: 520-595 h. / ta'liif Abī al-Walīd Muḥammad ibn Aḥmad ibn Muḥammad ibn Aḥmad ibn Rushd al-Qurṭubī*, sobre les condicions que ha de reunir una acció bèl·lica per a poder ser qualificada de 'gihad'.
- PUIG, Roser (1992), "El concepte musulmà d'estat", *Symposium Internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*, Comissió del Mil·lenari de Catalunya, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2 vols., II, 103-115.
- Real Academia de la Lengua (2014), *Diccionario de la Lengua Española*, Madrid.
- ROSENTHAL, F. (1965), *Encyclopédie de l'islam*, vol. IV, Brill, Leiden, s.v. dawla.
- SAID, E. W. (2005) *Cubriendo el islam. Cómo los medios de comunicación i los expertos determinan nuestra visión del resto del mundo*, Editorial Debate, Barcelona (publicació original de l'any 1981 i revisada el 1997).
- TYAN, E. (1965), *Encyclopédie de l'islam*, vol. IV, Brill, Leiden, s.v. djiḥād.